

דין מוות

תאריך: 30 דצמבר.

העבודה מוגשת בחסות העמותה
של נוער שוחר משפט עברי

תוכן עניינים

1

מבוא

פרק ראשון

2	הקדמה אישית	פרק שני
3	משפט ישראלי	פרק שלישי
16	משפט עברי	פרק רביעי
24	השוואה בין ישראלי לעברי	פרק חמישי
26		בבליוגרפיה

פרק ראשון

מבוא

עונש מוות הינו העונש החמור ביותר שקיים במדינת ישראל. עונש זה בוצע פעמיים בלבד מאז קום המדינה על אדולף אייכמן ועל מאיר טוביאנסקי. בעבודה זאת אני אראה מתי בישראל מופעל דין מוות ומתי הוא מבוצע. בנוסף, אראה גם מתי במשפט העברי מבוצע דין מוות ובאיזה דרך הוא מבוצע. בעבודה יש חלק מהאשמות נגד אייכמן שלבסוף הוצא להורג ע"י מערכת המשפט בישראל.

בנוסף, נראה גם את עונש המוות השני שבוצע באופן לא חוקי במשפט שדה על מאיר טוביאנסקי.

במשפט העברי אנו נראה את ארבעת מיתות בית דין ואני יסביר על כול אחת מהמיתות, כלומר איך היא מבוצעת ומתי ואתן כמה דוגמאות.

בפרק האחרון נשאלת השאלה: האם זה מוסרי? שבגללה בעצם בחרתי בנושא זה ואני אענה עליה.

בפרק האחרון נשווה בין משפט עברי למשפט ישראלי.

פרק שני

הקדמה אישית

בחרתי בנושא זה כיוון שתמיד היו לי ויכוחים עם חברים על עונש זה, בעיקר במשפט העברי שהיו נגד דין מוות וראו בזה כרצח מהיר ושלטון דיקטטורי קשה ודמיינו פשוט רצח של עשרות

יהודים בכול יום. רובם לא ידעו את האמרה שאומרת שבית דין שהורג אחת לשבעים שנה נקרא חובלנית, שבה אני דבקתי.
בנוסף, רציתי ללמוד יותר על נושא זה ולא היה לי דרך אחרת ללמוד עליה אם לא הייתי עושה את עבודתי על הנושא הזה.
למדתי הרבה מעבודה זאת ואני שמח שעשיתי אותה.

פרק שלישי

המשפט הישראלי

פרק א

חוקים שבהם נענשים עונש מוות:

א חוק השיפוט הצבאי: חוק השיפוט הצבאי חוקק ע"י הכנסת וחל לגבי חיילים

בחוק השיפוט הצבאי יש כמה מקרים שבהם חיילים יכולים להענש דין מוות

לדוגמא: חייל שעשה אחת מאלה¹:

- (1) באופן מחפיר, מסר לאויב מקום שהגנתו הופקדה ביזו או נטשו נוכח האויב;
 - (2) ביודעין, סייע לאויב בנשק, בציוד, באספקה או בכיוצא באלה;
 - (3) ביודעין, נתן מחסה לאויב שאינו שבוי או חיפה עליו או עשה מעשה אחר כדי למנוע את לקיחתו בשבי;
 - (4) בהיותו בשבי האויב, שירת מרצונו בכוחות המזוינים של האויב או מרצונו סייע בידם;
 - (5) בבוגדין נתן אות כניעה לאויב או עזב את המערכה;
 - (6) בבוגדין בא בדברים עם האויב;
 - (7) ביודעין, מסר לאויב או בשביל האויב כתב סתרים, סיסמה, סימן היכר, או ידיעות על מספרם של כוחות הצבא, עמדותיהם, מקום הימצאם, אספקתם או מתקניהם, או על הכנות או על פקודות בנוגע לפעולותיהם או לתנועותיהם, או כל פרט אחר בעל חשיבות ביחס לצבא;
 - (8) מתוך כוונה לעזור לאויב או לסכן פעולה צבאית נגד האויב או פעולות כוחות מזוינים הפועלים נגד האויב בשיתוף עם הצבא, עשה מעשה העשוי להביא לתוצאה האמורה בפסקה זו. ראוי לציין שבדין מוות לפי חוק שיפוט צבאי חובה שני ערכאות גם אם הנאשם לא עירער. בנוסף סעיף 474 לחוק שיפוט צבאי קובע שגזר דין בעונש מוות לא יבוצע מיד במשפט שדה.
- ב. חוק העונשין²: בחוק העונשין יש כמה מקרים שבו אזרחים יכולים להיענש דין מוות.

לדוגמא:

- א. מי שעשה בכוונה לפגוע בריבונותה של המדינה מעשה שיש בו כדי לפגוע בריבונותה
- ב. מי שעשה, בכוונה ששטח כלשהו יצא מריבונותה של המדינה או ייכנס לריבונותה של מדינת חוץ מעשה שיש בו כדי להביא לכך

¹ סעיף 43 בחוק השיפוט הצבאי

² סעיף 97,98,99 בחוק העונשין

ג. מי שעשה, בכוונה להביא לידי פעולה צבאית נגד ישראל, מעשה שיש בו כדי להביא לכך

ד. מי שעשה, בכוונה לסייע לאויב במלחמתו נגד ישראל, מעשה שיש בו כדי לסייע לכך

ג. חוק לעשיית דין בנאצים ועוזרייהם³: אדם שעבר עבירה אחת מאלה דינו מוות.

(1) בתקופת השלטון הנאצי, בארץ עויינת, עשה מעשה שהוא בגדר פשע כלפי העם היהודי;

(2) בתקופת השלטון הנאצי, בארץ עויינת, עשה מעשה שהוא בגדר פשע כלפי האנושות;

(3) בתקופת מלחמת העולם השנייה, בארץ עויינת, עשה מעשה שהוא בגדר פשע מלחמה,

הסבר:

"פשע כלפי העם היהודי" פירושו – אחד המעשים המפורטים להלן שנעשה בכוונה להשמיד את

העם היהודי, השמדה גמורה או חלקית; ואלה המעשים:

(1) הריגת יהודים;

(2) גרימת נזק חמור ליהודים בגוף או בנפש;

(3) העמדת יהודים בתנאי חיים שיש בהם כדי להביא להשמדתם הגופנית;

(4) קביעת אמצעים שכוונתם למנוע את הילודה בקרב יהודים;

(5) העברת ילדים יהודים לקיבוץ לאומי דתי אחר בדרך כפייה;

(6) השמדה או חילול של נכסים או ערכים דתיים או תרבותיים של יהודים;

(7) הסתה לשנאת יהודים;

"פשע כלפי האנושות" פירושו – אחד המעשים האלה:

רציחה, השמדה, שעבוד, הרעבה וגירוש של אוכלוסיה אזרחית, וכל מעשה לא-אנושי אחר

שנעשה באוכלוסיה אזרחית; וכן רדיפה מטעמים לאומיים גזעיים, דתיים, או פוליטיים;

"פשע מלחמה" פירושו – אחד המעשים האלה:

³ סעיף 1,2 בחוק לעשיית דין בנאצים ועוזרייהם

רציחת בני אוכלוסיה אזרחית של ארץ כבושה או בתוך ארץ כבושה, נגישתם וגירושם לשם עבודת כפייה או לשם כל מטרה אחרת; רציחתם וגירושם של שבויי מלחמה או של בני האדם הנמצאים בלב-ים; המתת בני ערובה; שוד רכוש ציבורי או פרטי; הריסה שרירותית של כרכים, ערים או כפרים, והחרבה שאינה מוצדקת על ידי הכרח צבאי.

בחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם יש סתירה כיוון שחוק זה חוקק בשנת 1950 והשואה הייתה בין השנים 1940-1945 כלומר החוק חוקק לאחר הרצה. ויש את עקרון החוקיות שאומר שאדם לא יוכל להיענש על משהו שעשה אתמול אם היום החליטו שאסור לעשות את אותו המעשה לדוגמא, הכנסת מחוקקת היום חוק שאסור ללכת עם חולצות ירוקות בית המשפט לא יכול להעניש את בני האדם שהלכו אתמול עם חולצות ירוקות

ד. תקנת ההגנה (שעת חירום)⁴: בקנת ההגנה גם יש כמה מקרים בהם אדם יכול לקבל עונש מוות

לדוגמא: שום אדם לא –

(א) יירה בכל כלי-יריה על כל אדם או על כל קבוצה של בני-אדם, או לכל מקום שבני-אדם

עשויים להימצא בו, או

⁴ סעיף 58 בתקנת ההגנה

(ב) יזרוק או יניח פצצה, רימון-יד או חפץ מבעיר מתוך כוונה לגרום מוות או חבלה לכל אדם או

נזק לכל רכוש, או

(ג) יישא כל כלי-יריה, תחמושת, פצצה, רימון-יד או חפץ נפיץ או מבעיר ללא תעודת-היתר

שהוענקה בידי מפקד צבאי או מטעמו, או בדרך אחרת מאשר בהתאם לדבריה ולתנאיה של אותה

תעודת-היתר, או

(ד) יהיה חבר לכל קבוצה או חבר של בני-אדם, שחבר אחד או יותר מהם עברו, בזמן היותם

חברים לקבוצה או לחבר, או עוברים עבירה על התקנות האלה.

פרק ב

מקרים בהם נענשו בני אדם בעונש מוות בישראל:

פרשת טוביאנסקי:

האירוע: מאיר טוביאנסקי הועמד לדין בפני "בית דין שדה" ב-30.6.1948 במשלט ליד בית

ג'יז, בקרבת שער הגיא, בגין עברה של מסירת ידיעות לאויב. הוא הורשע, נידון לעונש מוות,

ועונשו בוצע בו ביום ובו במקום. למשפחתו נודע הדבר מן העיתונות רק כעבור שלושה שבועות, והיא פנתה בנובמבר 1948 אל ראש הממשלה ושר הביטחון דוד בן-גוריון, וביקשה לחקור את הפרשה. ביום 27.12.1948 פנה בן-גוריון לרמטכ"ל, וביקש ממנו לבדוק מחדש את ההאשמות נגד טוביאנסקי. משימה זו הוטלה על הפרקליט הצבאי הראשי, סגן-אלוף אהרן חוטר-ישי. בסוף יוני 1949 הוגשו ממצאי החקירה, שנקבע בהם כי טוביאנסקי חף מפשע. בן-גוריון הודיע לאלמנה על ממצאי הפרקליט הצבאי הראשי, שלפיהם בעלה "היה חף מפשע, ופסק הדין וביצועו הם טעות טראגית". כמו כן מסר בן-גוריון לאלמנה כי הרמטכ"ל החליט, באישורו, להעניק לבעלה, שהיה מפקד בהגנה, דרגת סרן, להעבירו לקבורה בטקס צבאי בבית עלמין צבאי, ולשלם לה ולבנה פיצויים מתאימים. ההודעה המטהרת פורסמה מטעם משרד הביטחון ביום 5.7.1949, ונמסרה על כך הודעה בכנסת. כעבור שלושה ימים נקבר טוביאנסקי.

החשדות (שהופרכו): טוביאנסקי עבד בחברת החשמל הירושלמית כמהנדס הממונה על הצרכנים היהודים. במאי 1948 הותקנה בירושלים רשת מיוחדת לשעת חירום כדי לספק חשמל למוסדות חיוניים, וטיפול בה "יחידת החשמל" בראשות אלכסנדר זינגר שארגנה ה"הגנה". מנכ"ל חברת החשמל למן מאי 1948 היה האנגלי מייקל בריאנט. כשביקש בריאנט לראות את רשימת המוסדות החיוניים, שרשת החירום הותקנה בעבורם, נתן לו זינגר רשימה מקוצרת. בתקופה שקדמה להפוגה הראשונה הופגזה ירושלים קשות, ופגזים פגעו בכמה מקומות חיוניים שנכללו ברשימה המלאה. הדבר עורר חשד. ההפוגה הראשונה החלה ביום 11.6.1948, וכמה ימים לאחר מכן, ב-16.6.1948 נערכה שיחה בין בריאנט לבין טוביאנסקי שבה ראה בריאנט כי ברשימה שבידי טוביאנסקי יש יותר צרכנים מאשר ברשימה שלו. הוא דרש מטוביאנסקי כי תוכן בעבורו רשימה מפורטת יותר ורשימה כזו הוכנה. אחד העובדים ששמע את השיחה וחשב "שהעניין אינו בסדר" דיווח לקצין המקשר בין "יחידת החשמל" לצבא, וכך הגיע הדבר לשירות הידיעות הובע החשד כי טוביאנסקי מספק מידע לעובדים האנגלים, וכך המידע עובר לערבים ושהתאם תוכננו ההפצצות וההפגזות.

באחד הדוחות צוין שיש זהות בין המקומות הרשומים ברשימה שהועברה לבריאנט לבין ריכוזי ההפצצות בפועל. ראש הש"י בירושלים, בנימין ג'יבלי, דיווח בסוף יוני 1948 לאיסר בארי, ראש מחלקת המודיעין בצה"ל באותה עת, על חשדו שטוביאנסקי מרגל ומסייע לאויב. טוביאנסקי נעצר בתל אביב על ידי אנשי איסר בארי, והובא לבית ג'יז. בבית נטוש בשולי הכפר הועמד בפני אותו "בית דין שדה". סדר הדין בפני בית הדין היה פגום מן היסוד התובע היה איסר בארי, ושלושת "השופטים" היו פקודיו אחד מהם היה ג'יבלי עצמו, והשניים האחרים היו מפקד הש"י בחיפה וקצין הש"י בנגב איש לא לימד סגוריה על טוביאנסקי. במהלך המשפט לא נרשם פרוטוקול פסק הדין הוכתב על ידי איסר בארי רק ההוצאה להורג לא ניתנה כל אפשרות ערעור. טוביאנסקי הוצא להורג מיד על ידי חיילי הגדוד שחנה במקום. הפרקליט הצבאי הראשי הגיע, כנזכר, למסקנה שטוביאנסקי חף מפשע. הייתה זו גם מסקנתו של בית המשפט המחוזי שבפניו הועמד איסר בארי לדין. ביום 1.7.1949 הודיע, כאמור, בן-גוריון לאלמנתו של טוביאנסקי על תוצאות החקירה של הפצ"ר, והבטיח לה ש"האחראים לדבר יעמדו למשפט. מי שהועמד לדין היה איסר בארי בלבד. כתב האישום הוגש ביום, 17.7.1949 ובארי הואשם בעבירה של הריגה, לפי סעיף 212 לפקודת החוק הפלילי. 1936 בעבירה זו הייתה נהוגה אותה עת חקירה מוקדמת של שופט. השופט החוקר היה שופט השלום הראשי ברמלה וברחובות, אליעזר מלחי, ואת המדינה ייצג פרקליט המדינה, הרמן חיים כהן. את איסר בארי ייצג עורך הדין יעקב סלומון. חקירה זו התקיימה ביולי ובאוגוסט 1949 בתיק פלילי 25/49 ובסופה הגיע השופט החוקר למסקנה כי יש להעמיד לדין את איסר בארי באשמת הריגה. ביום 16.10.1949 נפתח בבית המשפט המחוזי בתל אביב משפטו של בארי, בפני הנשיא נתן בר-זכאי והשופטים יעקב גביון ועזרא רייכרט) תיק פלילי 149/49 לא פורסם. (את התביעה ייצג היועץ המשפטי לממשלה בעצמו, יעקב שמשון שפירא. הסנגור היה עורך הדין יעקב סלומון. במשפט העידו שישה-עשר עדי תביעה ועד הגנה אחד — הנאשם עצמו. עם עדי התביעה נמנו עובדי חברת החשמל, מפקד מחוז ירושלים, קציני מודיעין, וכן הפצ"ר אהרן חוטר-ישי, וקודמו אברהם גורלי. איסר בארי

הורשע בעברה שיוחסה לו. בית המשפט קבע כי לא היה כל יסוד למצוא את טוביאנסקי אשם במסירת ידיעות לאויב בכוונת בגידה. בדברים מסוימים שאמר טוביאנסקי במהלך "משפטו", היה לכל היותר משום הודאה "מכללא" כי שימש בלא יודעין מכשיר להעברת ידיעות לאויב. ואולם גם הודאה סתומה זו באה לאחר שטוביאנסקי האמין לדברי ג'יבלי, השופט הראשי, כי מקומות בירושלים הופגזו כתוצאה ממסירת הידיעות על ידו, עובדה שלא התאמתה עוד קבע בית המשפט כי בפקודת בארי לא ניתנה לטוביאנסקי רשות להתייעץ עם עורך דין או לבקש סגור; כי ג'יבלי, שלפי "ממצאיו" מדובר היה בהפגזה מכוונת, שימש גם כראש השופטים, בלי שבארי יניאו מכך; כי בארי בנוכחותו ובהזרכתו השפיע על החלטת שלושת השופטים; כי בארי לא נתן לטוביאנסקי שהות להגיש ערעור או לבקש חנינה.

משפט אייכמן:

רקע⁵: אדולף אייכמן נולד כבן הבכור לאדולף קארל ומריה בזולינגן שבחבל הריין אביו היה רואה חשבון ונוצרי אוונגלי אדוק.

⁵ ויקיפדיה

בשנת 1914 בהיותו בן 8, מתה אמו, והוא עבר עם אביו וארבעת אחיו ואחיותיו לליניץ שבאוסטריה במהלך לימודיו בתיכון הכיר את ארנסט קלטנברונר לימים מפקדו הישיר. הוא לא סיים תיכון וב 1921-החל הכשרה מקצועית כמכונאי, שגם אותה לא סיים. עד אביב 1933 עבד בעיסוקים שונים, בין השאר כסוכן מכירות וכנציג מכירות אזורי של חברת הנפט "וקואום אויל". בשנת 1932 נפצע קשה בתאונת אופנוע במהלך עבודתו. בשנת 1935 נשא לאשה את ורה ליבל, ילידת בוהמיה ממוצא גרמני.

בשנת 1927 הצטרף לארגון לוחמי החזית הלאומני-אוסטרי ובאפריל 1932 הצטרף למפלגה הנאצית בהשפעת חברו, ארנסט קלטנברונר. בנובמבר אותה שנה התקבל לשורות האס אס. ביוני 1933 נאסרה פעילות המפלגה הנאצית באוסטריה, ואייכמן עבר לבוואריה שבגרמניה, שם הצטרף ל"לגיון האוסטרי (Österreichische Legion)" ועבר הכשרה צבאית בת 14 חודשים בשורות האס אס. באוקטובר 1934 הגיש בקשה להצטרף לשורות האס דה, בנובמבר אושרה בקשתו והוא עבר למשרד הראשי של הרייך. כאן עסק כפקיד באיסוף והקמת מאגר מידע על הבונים החופשיים. בשנת 1935 זכה לקידום בדרגה וביוני עבר למדור לענייני יהודים (Juden-Referat) שזוה עתה הוקם. מדור זה שיתף פעולה עם המדור היהודי המקביל של הגסטפו שהיה ממונה על ביצוע המדיניות בפועל. תפקידו של אייכמן היה לפעול להגירה הכפויה של היהודים מגרמניה. מכאן ואילך בכל התקופה שעד פרוץ מלחמת העולם השנייה ובמשך כל מהלכה עסק בשאלת היהודים ברייך השלישי, בשטחים שנכבשו על ידו, או סופחו, או הפכו לפרוטקטוראט או גנרלגוברנמן ובמדינות שהיו בעלות בריתו. אייכמן ניסה ללמוד עברית בכוחות עצמו והיה מסוגל לקרוא ולהבין עיתונים ביידיש ברמה טובה.

האשמות⁶:

1. בתקופה מאוגוסט 1941 עד מאי 1945 בגרמניה במדינות הציר ובשטחים שהיו כבושים בידי גרמניה ובידי מדינות הציר ובשטחים שהיו נתונים למרותן של גרמניה

⁶ ערעור פלילי מס' 336/61 אדולף אייכמן נגד היועץ המשפטי לממשלה

- ושל מדינות הציר הוא גרם ביחד עם אחרים להריגת מיליוני יהודים, למען ביצוע התכנית שהיתה קרויה "הפתרון הסופי של בעיית היהודים" וזה בכוונה להשמיד את העם היהודי
- 2.** באותה תקופה ובאותם המקומות הוא העמיד ביחד עם אחרים מיליוני יהודים בתנאי חיים שהיה בהם כדי להביא להשמדתם הגופנית למען ביצוע התכנית הנזכרת וזה בכוונה להשמיד את העם היהודי
- 3.** באותה תקופה ובאותם המקומות הוא גרם ביחד עם אחרים נזק חמור למיליוני יהודים בגוף ובנפש בכוונה להשמיד את העם היהודי
- 4.** בשנים 1943 ו 1944 קבע אמצעים שכוונתם מניעת הילודה בקרב יהודים בהורותו על איסור לידות ועל הפסקת ההריון של נשים יהודיות בגטו טרזיינשטדט בכוונה להשמיד את העם היהודי
- 5.** בתקופה מאוגוסט 1941 עד מאי 1945 במקומות הנזכרים בפרט הוא גרם ביחד עם אחרים לרציחתה, השמדתה, שעבודה, הרעבתה וגירושה של האוכלוסיה האזרחית
- 6.** בתקופה מדצמבר 1939 עד מרס 1941 גרם ביחד עם אחרים לגירוש יהודים לניסקו ולגירוש יהודים מן השטחים שסופחו לרייך במזרח ומשטח הרייך עצמו אל אזורי הכיבוש הגרמני במזרח ולצרפת
- 7.** בבצעו את הפעולות שהוזכרו באחרונה הוא רדף יהודים מטעמים לאומיים גזעיים, ודתיים
- 8.** בתקופה ממרס 1938 עד מאי 1945 במקומות הנזכרים בפרט (1) הוא גרם ביחד עם אחרים, לשוד רכושם של מיליוני יהודים, באמצעות טרור המוני, ובצמוד לרציחתם, השמדתם, הרעבתם וגירושם של יהודים אלה
- 9.** בשנים 1940 עד 1942 גרם ביחד עם אחרים לגירוש מאות אלפי פולנים ממקומות מושבותיהם
- 10.** בשנת 1941 גרם ביחד עם אחרים לגירוש למעלה מ- 14000 סלובנים ממקומות מושבותיהם
- 12.** בשנת 1942 גרם ביחד עם אחרים לגירוש 93 ילדי הכפר הציכי לידיצה .

המעשים השייכים לקבוצה (ג) של העבירות הנדונות הם: הוא עשה את מעשי הנגישה, הגירוש והרצח הנזכרים בפרטים 1-7 עד כמה שהם נעשו בזמן מלחמת העולם השנייה, נגד יהודים מבני האוכלוסיה של המדינות שנכבשו על-ידי גרמניה ועל-ידי שאר מדינות הציר.

המעשים השייכים לקבוצה (ד) הם: החל ממאי, 1940 הוא היה חבר בשלושה ארגונים נאציים "משטרתיים, "שהוכרזו על-ידי בית-הדין הצבאי הבינלאומי, ששפט את פושעי המלחמה הראשיים בארגונים פושעים ובתור חבר בארגונים אלה השתתף בביצוע מעשים שהוכרזו בפלילים בסימן 6 של מגילת לונדון, מיום 8 באוגוסט 1945 אדולף אייבמן נמצא אשם על-ידי בית-המשפט המחוזי ירושלים בעבירות בעלות אופי חמור ביותר על החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם תש"י 1950. להלן החוק והוא נידון עליהן לעונש מיתה.

עבירות אלו מתחלקות לארבע קבוצות:

1. פשע כלפי העם היהודי, לפי סעיף 1 (א)
2. פשעים כלפי האנושות, לפי סעיף 1 (א) (2)
3. פשע מלחמה, לפי סעיף 1 (א) (3)
4. חברות בארגונים עוינים, לפי סעיף 3.

פרק ג

בעד או נגד עונש מוות

1. שאלות מקדמיות⁷:

- א. האם הזכות (המוחלטת) לחיים שוללת את עונש המוות?
ב. האם זכות האדם (המוחלטת) לכבוד מקימה לו זכות שלא יוטל עליו עונש אכזרי, בלתי אנושי או משפיל, לרבות עונש המוות?
ג. האם למדינה אין זכות להוציא אדם להורג?
ד. האם קיימות זכויות שעל פגיעה בהן לא נצא ידי חובת הענישה ללא הטלת עונש מוות?

2. ההצדקה המוסרית לענישה הפלילית, מטרותיה ושיקוליה:

טיעונים גמוליים בעד ונגד עונש המוות:

בעד:

- א. עונש המוות הוא גמולו של הרוצח
ב. ההתנגדות לנקם
ג. עונש המוות משבש את הפרופורציה בין עונשי העבירות השונות
ד. עונש המוות אינו פרופורציוני לעבירת הרצח

נגד:

- א. חייהם של כל שני אנשים הם שונים
ב. פרק הזמן הארוך שבין גזר-הדין להוצאה להורג כרוך בסבל נפשי עצום לנידון
ג. לא כל אשמת הרצח מוטלת על הרוצח

3. טיעונים תוצאתיים בעד עונש המוות:

א. הרתעה וחינוך:

⁷ על עונש המוות בכלל ועל עונש המוות בגין רצח בפעולת טרוו מאת בועז סנג'רו

ב. שלילת יכולת הרוצח לשוב ולרצוח

ג. חיזוק הרגשת הביטחון החברתי

ד. חובת המדינה להגן על אזרחיה

ה. מניעת נקמה פרטית ומעשי ליניץ'

ו. התחשבות ברגשות קרובי הקרבן

ז. דעת הקהל כמשקפת את תפיסת החברה באשר לתועלת שבעונש המוות

ח. עלותה הכספית של האלטרנטיבה - מאסר עולם

4. טיעונים תוצאתיים נגד עונש המוות:

א. האפשרות הנוראית של טעות

ב. חוסר האפשרות להטיל עונש מוות בצורה שוויונית והוגנת (והרהורים עגומים על המציאות

האמריקנית)

ג. עונש המוות פסול אם אלטרנטיבה לו משיגה מטרותיה בפחות סבל

ד. לעונש המוות השפעות שליליות על החברה כמו זלזול בערך חיי האדם וברוטליות

ה. עונש המוות מביא להאשמה בעבירה קלה מזו שנעברה ואף לזיכוי אשמים

ו. עונש המוות פוגע בתדמית המדינה

ז. עונש המוות גורם סבל לחפים מפשע

ח. התועלת העתידית שיכולה החברה להפיק ממורשע הנוותר בחיים

פרק רביעי

משפט עברי

פרק א

"ארבעה מיתות נימסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק"⁸.

סקילה - השלכת הנידון ארצה מגובה רב, ורגימתו באבנים עד למותו.

שריפה - השלכת אש לתוך גופו של הנידון (בעודו בחיים)

הרג – עריפת ראשו של הנידון.

חנק – מניעת אוויר מן הנידון, בדרך כלל על ידי חסימת קנה הנשימה.

הקדמה:

המשנה בראש פרק שביעי של מסכת סנהדרין קובעת:

"ארבעה מיתות נימסרו לבית דין: סקילה שריפה הרג וחנק". מכאן ואילך המשנה מפרטת בארבע רשימות שונות את חייבי מיתות בית דין לפי צורת המתתם אלו הן הנסקלין ז, ד אלו הן הנשרפין ט, א אלו הן הנהרגין ואלו הן הנחנקין יא, א. ברשימות אלו מנויים עשרים ושמונה חוטאים שונים שכולם נתחייבו מיתה בתורה. רק בשנים עשר מקרים מתוכם, צורת המתתם גם היא מפורשת בכתובים. על תשעה מהם מוטל עונש סקילה; בשני מקרים התורה קובעת שהעבריינים יומתו בשרפה; ובעניין עיר הנידחת נאמר "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב". (דברים, יג, טז) היא מיתת הרג־סיף האמורה במשנה. שאר חייבי מיתות שבתורה, אין צורת המתתם מפורשת. לפי המסורת העיקרית בספרות התנאים, סיווגו חז"ל את אלה לחייבי סקילה או חנק לפי שני עקרונות מרכזיים. העיקרון האחד הוא, שכל עבריין שנאמר לגביו "דמיו בו", מיתתו בסקילה אף אם לא נאמר כן בפירוש והעיקרון האחר קובע, ש"סתם מיתה האמורה בתורה בחנק"

⁸ משנה מסכת סנהדרין מפרק שביעי ומעלה

גם הבחנות אלה אינן מושלמות לפחות שניים מן המנויים ברשימת חייבי סקילה, לא נאמר בהם בפירוש שדינם במיתה זו, ואף לא נאמר בהם "דמיו בו".

האחד הוא מי שבא על הבהמה שנאמר בו "מות יומת ואת הבהמה תהרוגו" (ויקרא, כ, טו) והאחר הוא המכשף שנאמר בו "מכשפה לא תחיה" (שמות, כב, יז) מכל זה אנו למדים ששיקוליהם של החכמים בסיווגם של חייבי מיתות לסוגי ההוצאה להורג השונים היו מורכבים ולא התבססו באופן בלעדי על ניתוח לשוני של הכתוב.

פרק ב

מקרים:

העבירות שדינן סקילה⁹:

"הבא על האם ועל אשת האב" (או על אשת אביו אף על פי שאינה אמו)

"ועל הכלה" (אשת בנו)

"ועל הזכור" (הבא על הזכר)

"ועל הבהמה" (הרובע את הבהמה)

"והאישה המביאה את הבהמה" (עליה)

"והמגדף" (המחרף שם ה')

"והעובד עבודה זרה"

"והנותן מזרעו למולך" (נותן את בנו או ביתו לכמרים כדי שיסרפו אותם (סוג של ע"ז))

"ובעל אוב" (חיזוי העתיד ע"י קשפים מסויים הנוגעים באדם מת)

"וידעוני" (חיזוי עתיד ע"י קשפים מסויימים הנוגעים בחיה מתה)

"והמחלל את השבת"

"והמקלל אביו ואמו"

"והבא על נערה המאורסה"

"והמסית" (את היחיד לעבוד עבודה זרה)

"והמדיח" (את הרבים לעבוד עבודה זרה)

"והמכשף"

"ובן סורר ומורה"

העבירות שדינן שריפה:

⁹ משנה מסכת סנהדרין מפרק שביעי ומעלה

"הבא על אישה ובתה"

"ובת כהן שזינתה"

"הבא על בתו ובת בתו ובת בנו"

"הבא על חמותו ואם חמיו"

"הבא על בת אישתו ובת בתה ובת בנה" (כלמור בתו או בנו החורג/ת)

העיברות שדינן הרג:

"הרוצח"

"אנשי עיר הנדחת"

"רוצח שהיכה את רעהו באבן או בברזל וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות

משם" (אדם שדחף את חברו לאש או למים ולא נתן לו לעלות משם)

"המכה את חברו בין באבן בין באגרופ ואמדוהו למיטתה והקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד

ומת" (כלומר אדם שהכה את חברו וחברו חלה ממכה זו ונרפא ולאחר מכן חזרה מחלה זו המכה

חייב מיטה)

"נתכוון להכות על מותניו והיה בה כדי להמית על מותניו והלכה על ליבו" (התכוון להכות על

מותן חברו מכה שיש בה כדי להרוג והכה בטעות על ליבו והרגו)

"נתכוון להכות על הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן" (התכוון להכות

מכה שיכולה להרוג את הגדול והרג את הקטן)

העיברות שדינן חנק:

"המכה אביו ואמו"

"וגונב נפש מישראל" (חוטף אותו ומכרו)

"וזקן ממרא על פי בית דין" (אדם חכם וחשוב שהורה דבר שנוגד את פסיקת הסנהדרין)

"ונביא שקר"

"והמתנבא בשם עבודה זרה"

"והבא על אשת איש"

"וזוממי בת כהן ובועלה"

"המכה אביו ואימו" (עשה בהם חבורה)

*כמו כן, עדים זוממים שזממו לחייב אדם בעונש מוות, ייהרגו אף הם באותה המיתה שזממו

לחייב את הנאשם.

פרק ג

האם זה מוסרי?

¹⁰ בית דין של מטה צווים במצוות התורה לגזור דין מוות על שלושים ושש עבירות בלשון התורה מי שעובר על אחת העבירות האלה "מות יומת" או "עם הארץ ירגמוהו באבן" או כיוצא בהם צווים המיועדים לכאורה לכול אדם. הדבר בולט במיוחד בצו הקדום: "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" וסמוך לו "ומיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם". ואולם חכמים הסיקו מן הכתוב, "ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט", שבשום עבירה לא יומת הפושע אלא על פי גזר דינו של בית דין. כך נפסקה הלכה שמצוות "מות יומת" מיועדת ומיוחדת לבית דין בלבד: "מצוות עשה לבית דין להרוג בה כול מי שנתחייב בה" ומי שממית שלא על פי בית דין אינו אלא רוצח אך אין המקראות יוצאים מידי פשוטם: מות יומת הוא מות יומת ובית הדין שופט על פי החוק האלוהי חזקה עליו ששופט כחוק וממית כחוק.¹¹ הערכים של אמת צדק ושלוש מתגלים לנו לא פעם באמרותיהם ובתקנותיהם של תנאים ואמוראים, שבין אם נפסקה הלכה לפיהם ובין אם לאו, על כל פנים מקובלנו כי אלה ואלה דברי אלוהים חיים הם. שומה עלינו לנסות לחשוף את המסר, הבשורה המוסרית, הצפונים במדרשיהם ובסברותיהם ועם- כמו בדיני ההתראה- מתגלים לנו אנושיות מזהירה ומוסר עילאי, אז מסתמא הצלחנו לגוון לדעתם בקודש. אין לך בשורה גדולה מזו המשתמעת ממשנתו של רבי מאיר, שאלוהים מצטער, לא פחות מהנידון עצמו, על כל הוצאה להורג: השכינה שרויה באבל, וראשה זורועה כבדים עליה. ומה "אם כן המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמם של צדיקים". הוא מצטער על דמם של "רשעים" שהותרו כדין ונשפטו כדין והורשעו כדין; קל וחומר על דמם של "צדיקים" שנשפטו והורשעו על לא עון בכפם. ואף גם זאת קללת אלוהים היא לראות אדם תלוי על עץ קללה לאלוהים היא להוציא להורג- שגם אותו ברא אלוהים בצלמו וכדמותו.

¹⁰ "כמה מיתות נמסרו לבית דין ולמה המציאו חז"ל את מיתת החנק" – אהרון שמש

¹¹ נבו- "עונש מוות ערך יהודי"

המשיל רבי מאיר משלו המפורסם על האחים התאומים הדומים זה לזה: "אחד מלך על כל העולם כולו, ואחד יצא ללסטיא. לאחר זמן נתפס זה שיצא ללסטיא, והיו צולבין אותו על הצלוב. והיה כל עובר ושב אומר, דומה שהמלך צלוב! לכן נאמר, כי קללת אלוהים תלוי". ללמדנו שאין אנו יכולים לדעת אם התלוי שם הוא הפושע – או שמא הוא המלך; מה שאנו יודעים הוא אך זאת בלבד, שכל תלייה קללת אלוהים היא.

פרק חמישי

השוואה בין משפט עברי למשפט ישראלי

שיטות להוצאת להורג במשפט ישראלי:

בישראל היה שני הוצאות להורג מאז קום המדינה כך שאי אפשר כ"כ לדעת איזה מיתות יש לנו.

בהוצאות להורג שהיו במשפט הישראלי היה אחת בייריה על אדולף אייכמן ב 30-ביוני

1948 הוצא להורג סרן מאיר טוביאנסקי, קצין בהגנה שהואשם בבגידה במולדת. טוביאנסקי,

שהיה מפקד שדות התעופה בירושלים הנצורה הואשם על לא עוול בכפו בהעברת מידע על

תשתיות החירום בירושלים לבריטים. הוא נשפט במשפט שדה, והוצא להורג בו במקום על ידי

חיילי הגדוד שחנה במקום.

הפעם השנייה שבה בוצעה הוצאה להורג בישראל הייתה בשנת 1962, כאשר יושם גזר הדין

במשפטו של אדולף אייכמן בתלייה בכלא רמלה, גופתו נשרפה ואפרו פוזר בים

אייכמן היה אחד מן הבכירים במנגנון ההשמדה הנאצי.

אדולף אייכמן נולד בגרמניה וגדל באוסטריה. היה חבר במפלגה הנאצית משנת 1932. משנת

1934 עבד במשרד הראשי לבטחון הרייך, S.D, שבראשות ריינהארד היידריך. משנת 1939 היה

מנהל המחלקה היהודית בגסטאפו ונחשב למומחה העיקרי לענייני יהודים. עיקר תפקידו כמבצע

המדיניות הנאצית כלפי היהודים, הוא כמובן עם תחילת ביצוע הפתרון הסופי. אייכמן נפגש עם

רודולף הס, מפקד אושוויץ, כבר בקיץ 1941 בכדי לדון בעניין. הוא השתתף בוועידת ואנזה יחד

עם היידריך, והיה המתאם הראשי בין המנגנונים השונים לביצוע "הפתרון הסופי".

שיטות להוצאת להורג במשפט עברי:

במשפט העברי ישנן ארבעה הוצאות להורג: שריפה, סקילה, הרג וחנק.

לפני ההוצאה להורג היו מוליכים את הנידון למקום ההריגה, וכרוז היה מודיע את חטאו ואת עונשו ושואל אם יש מישהו שיכול ללמד עליו זכות. אם נמצא אדם כזה היו מחזירים אותו לבית הדין ושומעים את טענותיו, ואף הנידון היה יכול לבקש ללמד זכות על עצמו, שמא דעתו התבלבלה עליו בשעת המשפט. במרחק של עשר אמות ממקום הריגתו, הנידון היה צריך להתוודות על חטאו, ובמקרה של סקילה, במרחק של ארבע אמות היו מפשיטים אותו. לאחר מכן, היו מטשטשים את דעתו של הנידון בסם מרדים שמהול ביין.

להלן מקרים של המתה במיתות דומות למיתות בית דין, באירועים שונים בתנ"ך:

המקושש שקושש עצים בשבת נסקל. "ויוציאו אותו כָּל הַעֵדָה אֶל מַחוּץ לַמִּטְנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה"¹². והמקלל שקילל את ה' במדבר נסקל. "וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּוצִיאוּ אֹתוֹ אֶל הַמִּקְלָל אֶל מַחוּץ לַמִּטְנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אֲבָנִים"¹³. והחוטאים בחטא העגל נהרגו בסיף בידי בני לוי. ועכן שמעל בחרם במלחמת יהושע בן נון נסקל, ובני משפחתו נשרפו ונסקל "וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֲבָנִים וַיִּשְׂרְפוּ אוֹתָם כְּאִשׁ וַיִּסְקְלוּ אוֹתָם בְּאֲבָנִים"¹⁴. ובניצחון יהושע את חמשת המלכים שיצאו לנגדו למלחמה בקרב גבעון "וַיָּבֹאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאֶחָיו כָּן וַיִּמְיָתָם, וַיִּתְּלֵם עַל תְּמוֹשָׁה עֲצִים, וַיִּהְיוּ תְלוּיִם עַל הָעֲצִים עַד הָעֶרֶב"¹⁵

חשוב להזכיר שלדברי חז"ל, על אף שכיום לא דנים מיתות בית דין, דין ארבע המיתות לא

התבטלו והם מתקיימים בידי האלוהים שמעניש בדרך הטבע את החוטאים

"מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין [...] דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי"

¹² במדבר טו לו

¹³ ויקרא כד כג

¹⁴ יהושע ז, כד

¹⁵ יהושע, פרק י' כ"ו

בבילוגרפיה

חקיקה:

חוק העונשין חוק לעשיית
דין בנאצים ובעוזריהם, תש"י-1950
חוק השיפוט הצבאי
תקנות ההגנה (שעת חירום)

מאמרים:

"על רצח, עונש מוות והאדם כצלם אלוהים בספרות הז'ל" מאת יאיר לוובובוים
"על עונש המוות בכלל ועל עונש המוות בגין רצח בפעולת טרור" מאת בועז סנג'רו
"כמה מיתות נמסרו לבית דין ולמה המציאו חז"ל את מיתת החנק" מאת אהרון שמש
"היבטים על עקרון החוקיות בדיני עונשין" מאת יובל לוי
נבו - עונש מוות ערך יהודי

משפט עברי:

ויקיפדיה
משנה מסכת סנהדרין מפרק שביעי ומעלה.

משפט ישראלי:

פרשת טוביאנסקי
אדולף אייכמן נגד היועץ המשפטי לממשלה פסק הדין (ערעור)
ויקיפדיה